ĐƯỜNG THẲNG VÀ MẶT PHẲNG SONG SONG

A. CHUẨN KIẾN THỨC

A.TÓM TẮT GIÁO KHOA.

1. Vị trí tương đối của đường thẳng và mặt phẳng.

Cho đường thẳng d và mặt phẳng (α), ta có ba vị trí tương đối giữa chúng là:

- d và (α) cắt nhau tại điểm M, kí hiêu $\{M\} = d \cap (\alpha)$ hoặc để đơn giản ta kí hiệu $M = d \cap (\alpha)$ (h1)
- d song song với (α), kí hiệu $d \,//\, (\alpha)$ hoặc $(\alpha) \,//\, d$ (h2)
- d nằm trong (α), kí hiệu $d \subset (\alpha)$ (h3)

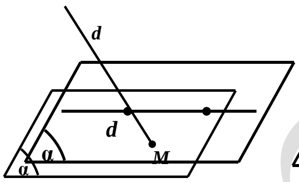

h1 h3

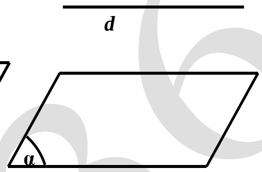

h2

2. Các định lí và tính chất.

- Nếu đường thẳng d không nằm trong mặt phẳng (α) và d song song với đường thẳng d' nằn trong (α) thì d song song với (α).

Vậy $\begin{cases} d \not\subset (\alpha) \\ d \,//\, d' \\ d' \subset (\alpha) \end{cases} \Rightarrow d \,//\, (\alpha)$

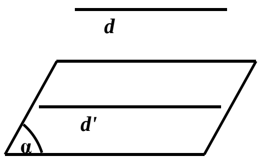

h3

- Cho đường thẳng d song song với mặt phẳng (α). Nếu mặt phẳng (β) đi qua d và cắt (α) theo giao tuyến d' thì $d' \,//\, d$.

hoc360.net

Vậy $\begin{cases} d\ // \left(\alpha\right) \\ d \subset \left(\beta\right) \\ \left(\alpha\right) \cap \left(\beta\right) = d' \end{cases} \Rightarrow d'\ //\ d$.

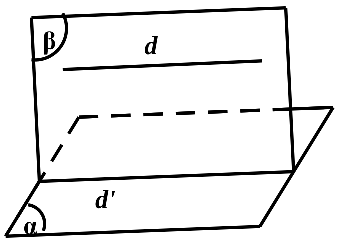

- Nếu hai mặt phẳng phân biệt cùng song song với một đường thẳng thì giao tuyến của chúng (nếu có) cũng song song với đường thẳng đó.

Vậy $\begin{cases} \left(\alpha\right) // \ d \\ \left(\beta\right) // \ d \\ \left(\alpha\right) \cap \left(\beta\right) = d' \end{cases} \Rightarrow d'\ //\ d$.

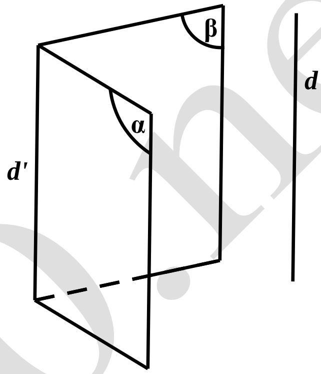

- 4. Cho hai đường thẳng chéo nhau. Có duy nhất một mặt phẳng chứa đường thẳng này và song song với đường thẳng kia.

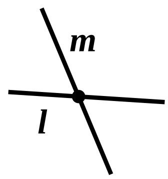

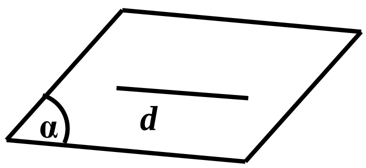

B. LUYỆN KĨ NĂNG GIẢI CÁC DẠNG BÀI TẬP.

Bài toán 01: CHỨNG MINH ĐƯỜNG THẲNG SONG SONG VỚI MẶT PHẲNG.

Phương pháp:

Để chứng minh đường thẳng d songsong với mặt phẳng $\left(\alpha\right)$ ta chứng minh d song song với một đường thẳng d' nằm trong $\left(\alpha\right)$.

hoc360.net

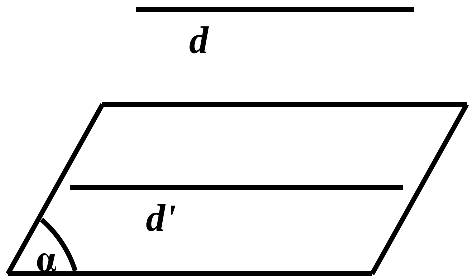

h3

Các ví dụ

Ví dụ 1. Cho hai hình bình hành $ABCD$ và $ABEF$ không cùng nằm trong một mặt phẳng có tâm lần lượt là O và O'.

a) Chứng minh OO' song song với các mặt phẳng (ADF) và (BCE).

b) Gọi M, N lần lượt là hai điểm trên các cạnh AE, BD sao cho $AM = \frac{1}{3}AE, BN = \frac{1}{3}BD$. Chứng minh MN song song với $(CDEF)$.

Lời giải.

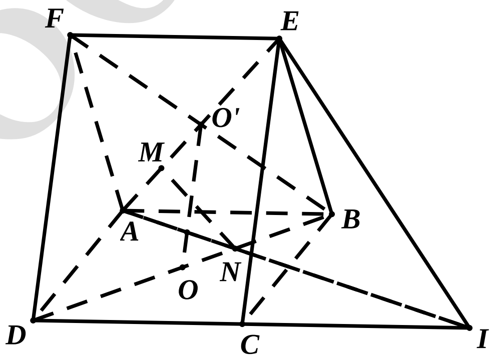

a) Ta có OO' là đường trung bình của tam giác BDF ứng với cạnh DF nên $OO' // DF$, $DF \subset (ADF)$

$\Rightarrow OO' // (ADF)$.

Tương tự, OO' là đường trung bình của tam giác ACE ứng với cạnh CE nên $OO' // CE$,

$CE \subset (CBE) \Rightarrow OO' // (BCE)$.

b) Trong $(ABCD)$, gọi $I = AN \cap CD$

Do $AB // CD$ nên

$\frac{AN}{AI} = \frac{BN}{BD} \Rightarrow \frac{AN}{AI} = \frac{1}{3}$.

Lại có $\frac{AM}{AE} = \frac{1}{3} \Rightarrow \frac{AN}{AI} = \frac{AM}{AE} \Rightarrow MN // IE$. Mà

$I \in CD \Rightarrow IE \subset (CDEF) \Rightarrow MN // (CDEF)$.

Ví dụ 2. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy $ABCD$ là một hình bình hành. Gọi G là trọng tâm tam giác SAB, I là trung điểm của AB và M là điểm trên cạnh AD sao cho $AM = \frac{1}{3}AD$.

a) Đường thẳng đi qua M và song song với AB cắt CI tại N. Chứng minh $NG // (SCD)$.

b) Chứng minh $MG // (SCD)$.

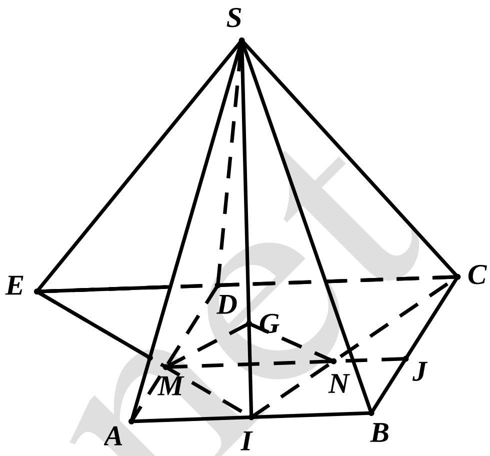

Lời giải.

a) Ta có $\frac{IN}{IC} = \frac{BJ}{BC} = \frac{AM}{AD} = \frac{1}{3}, \frac{IG}{IS} = \frac{1}{3}$

$\Rightarrow \frac{IN}{IC} = \frac{IG}{IS} \Rightarrow NG // SC$,

mà $SC \subset (SCD)$

$\Rightarrow NG // (SCD)$.

b) Gọi E là giao điểm của IM và CD

Ta có $\frac{IM}{IE} = \frac{AM}{AD} = \frac{1}{3} \Rightarrow \frac{IM}{IE} = \frac{IG}{IS}$

$\Rightarrow MG // SE$, $SE \subset (SCD) \Rightarrow GM // (SCD)$.

Bài toán 02: DỰNG THIẾT DIỆN SONG SONG VỚI ĐƯỜNG THẲNG.

Phương pháp:

Sử dụng định nghĩa và các tính chất hoặc biểu thức tọa độ của phép tịnh tiến.

Trong phần này ta sẽ xét thiết diện của mặt phẳng (α) đi qua một điểm song song với hai đường thẳng chéo nhau hoặc (α) chứa một đường thẳng và song song với một đường thẳng; để xác định thiết diện loại này ta sử dụng tính chất:

$$\begin{cases} (\alpha) // d \\ d \subset (\beta) \\ M \in (\alpha) \cap (\beta) \end{cases} \Rightarrow (\alpha) \cap (\beta) = d' // d, M \in d'$$

Các ví dụ

Ví dụ 1. Cho hình chóp $S.ABCD$, M và N là hai điểm thuộc cạnh AB và CD, (α) là mặt phẳng qua MN và song song với SA.

a) Xác định thiết diện của hình chóp $S.ABCD$ khi cắt bởi (α).

b) Tìm điều kiện của MN để thiết diện là một hình thang.

Lời giải.

a) Ta có $\begin{cases} M \in (\alpha) \cap (SAB) \\ (\alpha) // SA \\ SA \subset (SAB) \end{cases}$

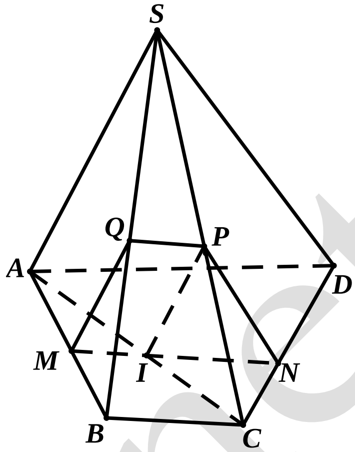

$\Rightarrow (SAB) \cap (\alpha) = MQ // SA, Q \in SB$.

Trong $(ABCD)$ gọi $I = AC \cap MN$

$\begin{cases} I \in MN \subset (\alpha) \\ I \in AC \subset (SAC) \end{cases} \Rightarrow I \in (\alpha) \cap (SAC)$

Vậy $\begin{cases} I \in (SAC) \cap (\alpha) \\ (\alpha) // SA \\ SA \subset (SAC) \end{cases}$

$\Rightarrow (SAC) \cap (\alpha) = IP // SA, P \in SC$

Từ đó ta có $(\alpha) \cap (SBC) = PQ, (\alpha) \cap (SAD) = NP$.

Thiết diện là tứ giác $MNPQ$.

b) Tứ giác $MNPQ$ là một hình thang khi $MN // PQ$ hoặc $MQ // NP$.

Trường hợp 1:

Nếu $MQ // NP$ thì ta có $\begin{cases} MQ // NP \\ MQ // SA \end{cases} \Rightarrow SA // NP$

Mà $NP \subset (SCD) \Rightarrow SA // (SCD)$ (vô lí).

Trường hợp 2:

Nếu $MN // PQ$ thì ta có các mặt phẳng $(ABCD), (\alpha), (SBC)$ đôi một cắt nhau theo ba giao tuyến là MN, BC, PQ nên $MN // BC$.

Đảo lại nếu $MN // BC$ thì $\begin{cases} MN \subset (\alpha) \\ BC \subset (SBC) \\ PQ = (\alpha) \cap (SBC) \end{cases}$

$\Rightarrow MN // PQ$ nên tứ giác $MNPQ$ là hình thang.

Vậy để tứ giác $MNPQ$ là hình thang thì điều kiện là $MN // BC$.

Ví dụ 2. Cho hình chóp $S.ABCD$, có đáy là hình vuông cạnh a và tam giác SAB đều. Một điểm M thuộc cạnh BC sao cho $BM = x$ $(0 < x < a)$, (α) mặt phẳng đi qua M song song với SA và SB.

a) Xác định thiết diện của hình chóp cắt bởi (α).

b) Tính diện tích thiết diện theo a và x.

Lời giải.

a) Ta có $\begin{cases} M \in (\alpha) \cap (SBC) \\ (\alpha) // SB \\ SB \subset (SBC) \end{cases}$

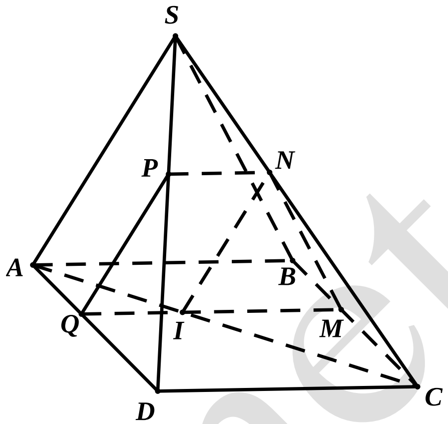

$\Rightarrow (\alpha) \cap (SBC) = MN // SB,$

$N \in SC$.

Tương tự $\begin{cases} N \in (SAC) \cap (\alpha) \\ (\alpha) // SA \\ SA \subset (SAC) \end{cases}$

$\Rightarrow (SAC) \cap (\alpha) = NI // SA, I \in AC$

Trong $(ABCD)$ gọi $Q = MI \cap AD$, thì ta có

$\begin{cases} Q \in (SAD) \cap (\alpha) \\ (\alpha) // SA \\ SA \subset (SAD) \end{cases} \Rightarrow (SAD) \cap (\alpha) = QP // SA, P \in SD$.

Thiết diện là tứ giác $MNPQ$.

b) Do $MN // SB \Rightarrow \frac{CM}{CB} = \frac{CN}{CS}$ (1)

Lại có $IN // SA \Rightarrow \frac{CI}{CA} = \frac{CN}{CS}$ (2). Từ (1) và (2) suy ra $\frac{CM}{CB} = \frac{CI}{CA} \Rightarrow IM // AB$

Mà $AB // CD \Rightarrow IM // CD$.

Ba mặt phẳng $(\alpha),(ABCD)$ và (SCD) đôi một cắt nhau theo ba giao tuyến là MQ, CD, NP với $MQ // CD \Rightarrow MQ // NP$.

Vậy $MNPQ$ là hình thang.

Ta có $\frac{MN}{SB} = \frac{CM}{CB} = \frac{DQ}{DA} = \frac{PQ}{SA}$, mà $SA = SB = a \Rightarrow MN = PQ$. Do đó $MNPQ$ là hình thang cân.

Từ $\frac{MN}{SA} = \frac{CM}{CB} = \frac{a-x}{a} \Rightarrow MN = a - x$,

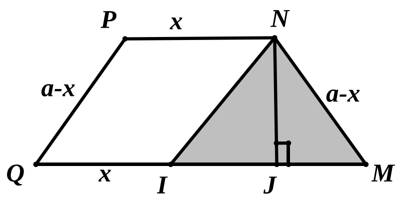

$\frac{PN}{DC} = \frac{SN}{SC} = \frac{BM}{BC} \Rightarrow PN = BM = x$,

$\frac{IM}{AB} = \frac{CM}{CB} \Rightarrow IM = CM = a - x$

Gọi J là trung điểm của IM thì

$$NJ = \sqrt{MN^2 - MJ^2} = \sqrt{(a-x)^2 - \left(\frac{a-x}{2}\right)^2} = \frac{\sqrt{3}}{2}(a-x)$$

$$S_{MNPQ} = \frac{1}{2}NJ(MQ + NP) = \frac{1}{2}.\frac{\sqrt{3}}{2}(a-x)(a+x) = \frac{\sqrt{3}}{4}(a^2 - x^2).$$

CÁC BÀI TOÁN LUYỆN TẬP

31. Cho hình chóp $S.ABCD$. Gọi M,N lần lượt là trung điểm của AB và BC; G_1,G_2 tương ứng là trọng tâm các tam giác SAB,SBC.

a) Chứng minh $AC//(SMN)$.

b) $G_1G_2//(SAC)$.

c) Tìm giao tuyến của hai mặt phẳng (ABC) và (BG_1G_2).

32. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy $ABCD$ là hình bình hành. Trên các cạnh SA,SB,AD lần lượt lấy các điểm M,N,P sao cho $\frac{SM}{SA}=\frac{SN}{SB}=\frac{PD}{AD}$.

a) Chứng minh $MN//(ABCD)$.

b) $SD//(MNP)$.

c) $NP//(SCD)$.

33. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy $ABCD$ là một tứ giác lồi. Gọi O là giao điểm của hai đường chéo AC và BD. Xác định thiết diện của hình chóp cắt bởi mặt phẳng qua O, song song với AB và SC.

34. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy $ABCD$ là một hình bình hành. Gọi M là trung điểm của cạnh AB. Xác định thiết diện của hình chóp với mặt phẳng (α) qua M, song song với BD và SA.

35. Cho hình chóp $S.ABCD$. Gọi M,N là hai điểm bất kì trên hai cạnh SB và CD, (α) là mặt phẳng đi qua MN và song song với SC.

Xác định thiết diện của hình chóp cắt bởi (α).

36. Cho tứ diện $ABCD$. Gọi O,O' lần lượt là tâm đường tròn nội tiếp các tam giác ABC và ABD. Chứng minh rằng điều kiện cần và đủ để

a) $OO'//(BCD)$ là $\frac{BC}{BD}=\frac{AB+AC}{AB+AD}$.

b) $OO'//(CBD)$ và $OO'//(ACD)$ là $BC=BD$ và $AC=AD$.

37. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình bình hành $ABCD$. Gọi M là trung điểm của SC; (α) là mặt phẳng qua AM và song song với BD.

a) Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi (α).

b) Gọi E,F lần lượt là giao điểm của (α) với các cạnh SB,SD. Tính các tỉ số $\frac{S_{\Delta SME}}{S_{\Delta SBC}};\frac{S_{\Delta SMF}}{S_{\Delta SCD}}$.

c) Gọi $K=ME\cap CB, J=MF\cap CD$. Chứng minh A,K,J nằm trên một đường thẳng song song với EF.

38. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy $ABCD$ là hình thang với đáy lớn AB. Gọi M,N theo thứ tự là trọng tâm của các tam giác SCD và SAB.

a) Tìm giao tuyến của các cặp mặt phẳng : (ABM) và (SCD); (SMN) và (ABC).

b) Chứng minh $MN // (ABC)$.

c) Gọi d là giao tuyến của (SCD) và (ABM) còn I,J lần lượt là các giao điểm của d với SD,SC. Chứng minh $IN // (ABC)$.

d) Tìm các giao điểm P,Q của MC với (SAB), AN với (SCD). Chứng minh S,P,Q thẳng hàng.

39. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy $ABCD$ là hình bình hành tâm O. M là một điểm di động trên cạnh SC, (α) là mặt phẳng qua AM và song song với BD.

a) Chứng minh (α) luôn chứa một đường thẳng cố định.

b) Tìm các giao điểm H,K của (α) với SB,SD. Chứng minh $\frac{SB}{SH}+\frac{SD}{SK}-\frac{SC}{SM}$ có giá trị không đổi.

b) Thiết diện của hình chóp với (α) có thể là hình thang được không?

40. Cho tứ diện $ABCD$ có $AB=CD=a, BC=AD=b, AC=BD=c$ với. Một mặt phẳng (α) song song với hai đường thẳng AB và CD cắt các cạnh của của tứ diện theo một thiết diện là hình thoi. Tính diện tích của thiết diện.

41. Cho tứ diện đều $ABCD$ cạnh a. M và P là hai điểm di động trên các cạnh AD và BC, sao cho $MA=PC=x$, $(0<x<a)$. Một mặt phẳng qua MP song song với CD cắt tứ diện theo một thiết diện.

a) Chứng minh thiết diện là hình thang cân.

b) Tìm x để diện tích thiết diện nhỏ nhất.

42. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy $ABCD$ là một hình bình hành. Một mặt phẳng (α) thay đổi đi qua AB và cắt SC,SD tại M,N.

a) Tứ giác $ABMN$ là hình gì?

b) Chứng minh giao điểm I của AM và BN luôn thuộc một đường thẳng cố định.

c) Chứng minh giao điểm K của AN và BM luôn thuộc một đường thẳng cố định và $\frac{AB}{MN}-\frac{BC}{SK}$ không đổi.

43. Cho hình lăng trụ $ABC.A'B'C'$. Gọi I là trung điểm của cạnh $B'C'$.

a) Chứng minh $AB' // (A'IC)$.

b) M là một điểm thuộc cạnh $A'C'$, $AM \cap A'C=P, B'M \cap A'I=Q$. Chứng minh $PQ // AB'$. Tìm vị trí của M để $S_{\Delta A'PQ}=\frac{2}{9}S_{\Delta A'CI}$.

44. Cho hình lăng trụ $ABC.A'B'C'$. I,G,K lần lượt là trọng tâm các tam giác ABC, ACC' và $A'B'C'$ .Chứng minh

a) $IG // (ABC')$.

b) $GK // (BB'C'C)$.

45. Cho tứ diện đều $ABCD$ cạnh a. I là trung điểm của cạnh AC, J là điểm tuộc cạnh AD sao cho $AJ = 2JD$. M là một điểm di động trong tam giác BCD sao cho $(MIJ) // AB$.

a) Tìm tập hợp điểm M.

b) Tính diện tích thiết diện của tứ diện cắt bởi (MIJ).

hoc360.net